

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

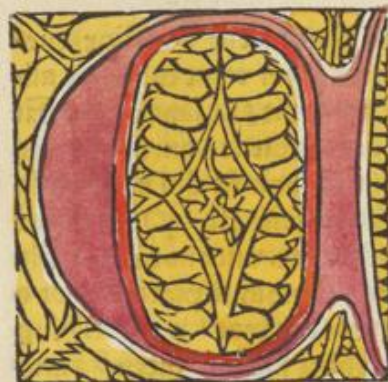
Summa collationum, sive Communiloquium

Johannes <Gualensis>

[Augsburg], 1475

Prologus. Cum doctor sive predicator evangelicus

[urn:nbn:de:bsz:31-308069](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-308069)

QUOMODO DOCTOR SVB

predicator euangelic⁹ sapientib⁹ ⁊
 insipientibus debitor sit / saluatore
 demandoante eidem predicare euāge
 lium omni creature: secula diligētia
 studere debet vt sciat omnes instrue
 re doctunaliter ⁊ ammonere effica
 ceter: non solum in p̄dicatione decla
 matoua: sed in collatōe familiaru et
 mutua. put hortatur Ecclesiasticus
 31. Cum viro irreligioso trada de sanctitate: et cum iniusto de
 iusticia: et sic de alijs que ibi enumerat. Et hoc exemplo saluato
 ris / qui nō solum p̄dicabat publice in ciuitatib⁹ ⁊ synagogis sed
 etiā in mensis / parabolas ⁊ verba vite frequenter auditouib⁹ p
 ponebat Luce. 11. Symon habeo aliquid tibi dicere. Similiter
 ⁊ exemplo beati pauli p̄me Corinth. p̄mo. Sermo meus ⁊ p̄dica
 tio mea nō imp̄suasibilib⁹ humane sapie verbis. p̄dicatio scz pu
 blica et sermo p̄uatus ait glosa. Et aduū p̄mo ait idem Dos
 cerem vos p̄ domos ⁊ publice id est p̄uatum ⁊ cōmuniter testi
 ficans ⁊c. Frequenter enim collatio familiaris et mutua effica
 cior est ad instruendū q̄ p̄dicatio publica vel lectio. put ait gre
 gorius sup euāgelij li. scdo omelia scda: Collatōis inquit vox
 corda torpentia excitat plusq̄ lectōis: et quasi quadam manu so
 liditudinis vt euigilet scz audiētes pulsat. Et ideo p̄dicator euā
 gelicus etiā in p̄uata collatōe verba vite iugiter p̄ponat pro
 loco ⁊ tēpore etiā in mensa: vt alimenta corpus ministrantib⁹ /
 ip̄e alimenta etiā vite dispenset. Ciuile enim est et sacus consens
 taneum litere aut omnino silete in mensa vt audiant ad p̄fectū
 aut vnde p̄ficiant alijs: aut sine culpa letentur: aut doctum p̄ferre
 sermonem. Siquidem et inter comedentes dñs parabolas miscu
 it. Prout dicit in policato li. 8. ca. ix. Si enim dyogenes ⁊ alijs
 cū hoc est alijs p̄hi p̄tissimū: et dicuntur cū a dñe cū qui
 est animal velocissimū: multū obuios monuerunt. put ait seneca
 xxx. epistola. et Jeronim⁹ cōtra iouimanū loquēs de dyogene
 inquit Q̄ habitauit in portaz vestibulis ⁊ in portub⁹ ciuitatum
 vsq̄ p̄ficiens: imo et transeuntū aut abigens id est fugans vel
 sepans aut notans vicia que mores fedabant. Multo magis di
 uinus p̄dicator debet singulos monere et vtiliter cū illis cōferre

ut quilibet ex sua collatione amplius illuminetur & melioretur.
 Quia ut ait seneca epistola .x. Qui ad phm venit quotidie alia
 quid boni secum defert: aut sanior domo redit aut sanabilior. Et
 ponit exempla. qui in solem venit colorabitur. qui in taberna
 unguentaria resederint: odorem secum ferunt. sic qui ad philoso
 phum venerint secum trahere aliquid necesse est. Predicator
 ergo sicut phs celestis verba sapie effundat: unde audientes illu
 minentur sicut a sole: & exempla vite ostendat aspicientib⁹ ut o
 dore virtutum reficiantur. Sic enim monet beat⁹ gregor⁹ sup
 euāgelij l. ij. omelia .xviij. Cū quemlibet lubricū videm⁹ amon
 endus est ut cōiugio studeat frenare iniquitatem suā. Cū con
 iugatum videmus ammonend⁹ est q̄ sic exerceat curam seculi ne
 postponat amorem dei. Cum clericū videm⁹ ammonend⁹ est ut
 sic viuat ut vite exemplū secularibus p̄beat. Cum monachū vi
 demus ammonend⁹ est ut reuerentiā habitus sui in actu in locu
 tione in cogitāōne semp̄ circūspiciat: et ea que mundi sunt de
 serat. Et quod ostendit humanis oculis in habitu/ ante dei ocu
 los moribus pretendat. Iste sanctus est amoneatur ut crescat: iste
 iniquus est amoneatur ut se corugat: ut quisquis se ad sa
 cerdotem iunxit sale sermonis eius cōditus recedat. ad Col
 locēses .iiij. Sermo vester semp̄ in gratia sit sale cōditus: ut sci
 atis quomō oporteat vos vnicuiq̄ respondere. Iste enim ē frus
 ctus phie vere: ut enim dicit in libro de deo socratis. Aristippus
 respondit cuidam tyranno interroganti quid illi phie studiū taz
 impensum p̄suisset: ut cū omnib⁹ inquit hominibus secrete et ma
 trepice fabularet & vere. Iste enim vere est phie fructus / scire
 loqui ordinabiliter / decenter & utiliter cū omnib⁹ hominib⁹ s̄m
 dignitates graduum / quantitates etatum / qualitates statuum /
 condiciones ministeriorū & officiorum sc̄z loqui cum regibus p
 ut decet alloqui. Et s̄m hos modos apostoli docuerunt populū
 dei nunc dominos nunc seruos: nunc patres nunc filios: nunc spon
 sos nunc sponsas: nunc senes nunc iuuenes: nunc diuites nūc pau
 peres ad Ephel. ij. Viri diligite uxores &c. Et .vi. Filij obedi
 te parentibus. Et similiter sequitur Serui obedite dominis. Et
 similiter beat⁹ petr⁹: p̄me petri p̄mo Serui subditi estote in om
 ni timore dominis Et sequit̄ ibi in tercio cap. Mulieres subdite
 sint viuis suis: Similit̄ beat⁹ iohes: p̄me Iohis sc̄do. Scubo et
 vobis patres. scubo & vobis adulescentes. scubo & vobis infan

tes & cetera. Et non solum apostoli & sancti doctores sic distinctis modis docuerunt homines: sed etiam philosophi gentiles prout narrat Crogus pompeius de pytagora libro scdo. Et pollicetatus ibidem libro. vij. ca. iij. qui cum audisset cratomioꝝ urbem omnino resolutam. & virtutis opa indigentem illuc venit & matronarum sepe a viuis doctunam: & pueroꝝ a parentibus frequenter habuit & docebat. Nunc has pudicam & obsequiu in viros: nunc illos modestiam & literarum studiu: & inter hec velut generitatem virtutum frugalitatez omnibus: & sic assiduitate disputationum ad frugem melioris vite populum reuocauit. vnde versus Descripsi mores hominu iuueniq; senumq;. Et qualiter seui despiciuntq; omnes. Quid meretur quid leno dolis cōfingat auarus. Nec quicumq; legis sic puto tutus eris. Hi versus scripti erant in epitaphio thercenij. Exemplo igitur saluatoris & apostolorum eius & sanctorum eius doctorum & etiam gentiliu phoꝝ: euangelicus predicator ut dictu est ordinabiliter & distictē vtiliter & ex proprijs omnes moneat: tā in publica predicatōe q̄ in puata collatōe. Et sicut puidus explorator debet cōsiderare statū eorū & mores & cōsuetudines cū quibꝫ cōfert: & putat videri expedire saluti eorum sermones vtiliter pponere: & eos efficaciter exhortari. Quia ut ait quidam sapiens cū orator si aliter nisi orando probetur: philosophus non minus tacendo p tempore q̄ loquendo p tempore philosophatur. Est enim tempus tacendi & tempus loquendi: ecclij. et ideo ait prius tacendi & postea loquendi: eoq; ille veraciter loqui nouit qui prius bene tacere didicit. & quasi quoddam nutrimentū verbi est censura silentij ait gregorius sup ezechielem li. pmo omelia xi. Obi enim nō est auditus nō effundas sermonem Ecclesiasticū. xxxij. Et nolite sanctum dare cambus Math. vij. & pmo libro saturnalium dicit q; socrates grecus orator cū in conuiuio a sodalibus hortaretur ut aliquid in medio pponeret de fonte eloquentie inquit. Que presens locus & tempus exigit ego non calleo: que ego calleo nec loco presenti sunt apta: nec tempus. ideo ibidem sequitur. Nihil tam cognatum philosophie q̄ locis & temporibus aptare sermones: personas que aderunt in estimatione inuolata moderari in medium vocatas. Alios enim reuocant exempla virtutum: alios beneficiorum: non nullos modestie. et qui aliter agebant sepe auditis talibus ad emendationem venient. Nec ille

Regula ergo discretionis moderante put vident expedire pro loco & tempore pponat predicator diuinus verba edificatoria implens illud Eccli. xxi. Verba prudentie statera ponderantur. Ut enim ait sanctus Aug⁹ li. cōfess. vi. Sermo est vas ex sententia cibus sapientia & stulticia / cibus viles & inutiles / qui verbis ornatis vel inornatis / sicut vasis urbanis vel rusticanis subministrant. Ut ergo puidus dapifer cibus sapientie in verbis ornatis debet p̄dicator ministrare. fauus enim mellis verba cōposita. dulcedo anime suauitas mētis. puerb. xv. Et p̄mde debet p̄dicator siue doctor dimittere materiam de qua loquitur: si intellexit aliā magis vtilez esse illis quibus loquitur. vel si vident su puenire alios quibus magis cōpetit alia materia. Exemplo Xenocratis qui omīssa materia quā tractabat transtulit se ad aliaz materiam: p̄pter vicia supuentis in uelendo contra illa: prout narrat valeu⁹ li. vi. ca. vltimo vbi ait. p̄dite luxurie athens adolescens polem⁹: neq; illecebus tantūmodo sed etiam ip̄a infamia gaudens: cum e cōuiuio non post occasum solis / sed post ortum surrexisset: domūq; rediens: xenocratis phi patentem ianuā vidisset / omīo gramis vngentis suauibus dilibutus / sortis capite redimito / p̄ uida veste amictus / refertam turba doctorū hominum eius scolam intrauit / nec cōtentus tam deformi introitu cōsedit: ut clauissimum eloquiū et tam prudētissima p̄cepta temulentie lasciujs eluderet / orta demum ut par erat omni indignatōne xenocratis multum in eodem habitu cōtūcuit: omīssaq; re quaz differerebat de modestia & tempantia loqui cepit: Cuius grauitatez sermonis coactus respicere polem⁹: primo coronam detractam capiti p̄iecit: paulo post brachium inter palliū reduxit / p̄cedente tēpore oris cōiuualis hylautatem deposuit: ad vltimū totam luxuriam exiit: omīus quoq; oratōnis saluberrima medicina sanatus: ex infamī ganeone maximus phs euasit: peregrinatus ē / huius anim⁹ in nequida non habitauit. Nec ille. Et de hoc seneca epistola. lviij. Consimili modo debet predicator videns aliā materiam esse vtiliorem auditoribus se ad illam transferre. put vtilitas exigit. Et quia nō omīb⁹ predicatorū vacat inspicere & p̄scrutari multa volumina p̄dicatōz doctorū / colligimus in hoc tractatu qui potest dici summa collectionū siue cōmunitoquium / quedam generalia ad instructionem hominū s̄m varietatē eorū statuū. Et hoc non solū de libris diuinoz doctorum / s; ex libris

gentilium phorum: Exemplo apostoli qui introduxit dicta eorum sicut illud Colloquia praua mores bonos corrumpunt: primi ad Corinth. vi. quod fuit dictum meandru. Et illud ad Titum pro Cretenfes semp meodaces/male bestie/uentus pigru: quod dictum est Epunemiois poete. Et illud Matu. xvij. Genus dei sumus. quod est clausula versus eroya: ut ait Jeronimus epla. lx. Et exemplo beati Jeronimi qui introduxit multa dicta gentilium contra Iovinianum: et in epistolis suis similiter. Et exemplo beati Augustini: qui introduxit talia multa in libris de ciuitate dei. et etiam in alijs libris et epistolis. Ut enim ait idem secundo de doctrina xpiana ante finem. quod sicut populus israel vasa et ornamenta aurea et argentea et vestes abstulit de Egipto: que vendicauit ad meliorem usum: sic liberales disciplinas vsui veritatis aptas. et quedam morum precepta continentis/possunt accipere fideles ad veritatis attestacionem. sicut exemplificat ibi Augustinus de doctoribus sacris: qui fuerunt in sapientia secularium philosophorum: et protulerunt ex eorum doctrinis multa vtilia ecclesiastica et refutauerunt superstitiosa figmenta. Non ergo propter insufficientiam sacre scripture: in qua quicquid homo extra didicerit si noxium est damnatur: si est vtile munitur. ut ait ibidem Augustinus. Sed propter honorem veritatis et efficacioram attestacionem ipsis auditoribus et precomium diuine bonitatis: que eis veritatem reuelauit: ut ait apostolus ad Romanos primo. Deus enim reuelauit illis dicta veritatis: ex libris eorum licite possunt assumi: ut ait Cassiodorus libro de distinctione scripturarum: loquens de libris Ougemis: quod succos saluberimos caute et sapienter sumere debemus: ne pariter venenum perfidie sorbeamus. vbi introducit dictum virgilij. qui cum legeret Ennium: a quodam requisitus quid ageret: respondit. aurum in stercore quero: scilicet veritatem in tam vili libro. Omissis ergo superstitionibus predictorum que sunt vere dicta ab eis: sanctorum auctoritatibus hic adiungantur: et si narantur aliquando dubia intelligantur vsque ab eis sunt narrata: non ut assertionem affirmata. ut autem auctoritates que introducuntur sint magis certe: et libu et capitula distinde nominentur. Et ut si qui dignentur ista pueulia et rudia respicere: inuenire possint plura de materijs de quibus hic sunt auctoritates in libris pnomatis et capitul

Quasi enim soliditas auctoritatum est certitudo capitulorum et librorum. Et e contrario vage vel vane auctoritates minusque solide videntur et minus efficaces contra volentes resistere vel contradicere. Et quia aliter sunt ammonendi vii literati. aliter illiterati. aliter seculares. aliter religiosi. sicut facit gregorius in pastoralis per totum: et sicut ait idem esse faciendum moralium. xxx. super illud Job. xxxviii. Quis dedit gallo intelligentiam. ideo secundum distinctionem graduum / statuum / et officiorum distinguere potest haec collatio siue tractatus. Sunt enim seculares siue layci. et sunt literati siue clerici. et sunt morales id est scolastici siue philosophi. et sunt religiosi siue monastici. Et quia ex praemis consistit respublica civilis que est quasi quoddam corpus compaginatum ex membris / quorum membrorum est connexio ad invicem multimoda. Ideo haec collatio in septem partes seu particulas dividit seu distinguitur.

Prima pars est de constitutione reipublice et membris suis: et instructione et informatione personarum que sunt membra eius sigillatim et absolute sicut principis qui est ad modum capitis. et sic de alijs. Secunda pars est de conexione membrorum predictorum scilicet principis ad subditos et e converso: et sic de alijs: et de eorum instructione ex personis quibuslibet. Tercia pars est de ammonitione hominum quantum ad ea que sunt communia omnibus / qualia sunt differentie etatis scilicet puericia / senectus / paupertas / opulentia et sic de alijs. Et haec tres partes sunt specialiter de ammonitione laycorum. Quarta pars est de ammonitione virorum ecclesiasticorum secundum differentias statuum eorundem et graduum. Quinta pars est de ammonitione scolasticorum siue philosophorum philosophantium. Sexta pars est de ammonitione religiosorum siue monasticorum. Septima pars est de ammonitione omnium et de morte ut sint parati erga mortem et de partibus sibi spectantibus ad illam. . . .

Sequitur distinctio prima Prime partis.